

Kádár és Dubček találkozója 1968 januárjában ^[1]

„Nagyon jó légkör volt, őszinte beszélgetést folytattunk. Dubček elvtárs olyasmit is mondott: nincs még két ember, akivel ugyanígy és ugyanezekről a dolgokról tudott volna beszélgetni érthető okoknál fogva. Maga Dubček elvtárs kicsit „nyomorult” állapotban van fizikailag. Már korábban is sovány volt, de ebben a huzavonában még öt kilót leadott. Idegileg kicsit megviselt állapotban volt, – most már nem annyira. Nagyon köszönte, hogy elmentünk beszélgetni.”

Bevezetés

Ezekkel a szavakkal tervezte Kádár János Alexander Dubček üdvözlését első, nem hivatalos, pártvezérei találkozójukon. Az összejövetelről Kádár az MSZMP Politikai Bizottsága 1968. január 23-i ülésén számolt be, a találkozó tolmácsa, Erdélyi Károly által készített emlékeztető felhasználásával. A dokumentumok a szakirodalomban ismereteseek, azonban teljes terjedelmükben ezúttal hozzuk nyilvánosságra.

Alexander Dubčeket, a Szlovák Kommunista Párt első titkárát 1968. január 5-én választották a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának első titkárává, ugyanakkor szétválasztották a köztársasági elnöki és az első titkári funkciót, a korábban mindkét funkciót egyszerre betöltő pártvezért, Antonín Novotnýt pedig - látszólag felfelé buktatva - köztársasági elnökké választották.

Dubček rögtön meghívást kapott a Szovjetunióba; de úgy döntött, hogy előtte találkozik Kádár Jánossal. Hogy a szovjetek érzékenységét ne sértse meg, Dubček leszögezte, hogy új funkciójában első hivatalos külföldi útja a Szovjetunióba vezet. Ezért a két első titkár találkozására a szlovákiai Tapolcsányban (Kistapolcsány) hivatalos külsőségektől mentes formában, vadászat keretében került sor.

1968 elején a két ország helyzete sok szempontból hasonló volt. Mindkét állam gazdaságát megviselte a tervutasításos gazdálkodás és a Szovjetunió által is szorgalmazott erőltetett iparosítás. Mindkét pártvezér belátta, hogy az érvényben lévő, működésképtelen modellen változtatni kell.

Csehszlovákiában 1967. január 1-én bevezették az új gazdasági mechanizmust, amit a magyar pártvezetés is élénk figyelemmel kísért és a tapasztalatokat felhasználta a tervek szerint 1968-ban bevezetendő, magyar új gazdasági mechanizmus kidolgozásakor. Dubček Kádárban 1968 elején stratégiai partnert látott, személyében olyan pártvezérről kívánt találkozni, akivel eszmét cserélve, tapasztalatait felhasználva könnyebben tudja elfogadtatni elképzeléseit pártbeli ellenfeivel, illetve a Szovjetunió vezetőivel. Kádár számára Dubček és az egész csehszlovákiai folyamat annak a tesztelése is lehetett, hogy vajon az SZKP meddig engedi elmenni kelet-európai testvérpártjait? Az ekkor még létező közös érdekek és az egymásrautaltság miatt a jelentésből a csehszlovák folyamattal rokonszenvező vélemény olvasható ki; a hangvétele sokkal barátságosabb, mint amire a későbbi események ismeretében következtetni lehet.

Mindkét első titkár tisztában volt azzal, hogy a mozgásterük rendkívül szűk: a Szovjetunió egyetértése vagy beleegyezése nélkül érdemi döntéseket nem hozhatnak. Tudták, hogy a Szovjetunió és a testvérpártok vezetői minden lépésükről tudomást szereznek. Fentiek miatt nehezen elképzelhető, hogy a szovjet kommunista párt vezetője, Leonid Iljics Brezsnyev előzetesen ne tudott volna Dubček és Kádár kistapolcsányi vadászatáról, holott az iratok alapján csak annyi bizonyos, hogy Kádár a találkozót után beszámolt Brezsnyevnek az ott történtekről.

Dubček a Szovjetunióban tanult - az SZKP Központi Pártfőiskoláját végezte el -, becenevén (Szása) szólította őt Brezsnyev is. Moszkva a csehek és a szlovákok számára egyaránt elfogadott, a Szovjetunióhoz feltétlenül hűséges kommunistát látott benne, olyan embert, aki a csehszlovákiai folyamatot a legnagyobb eséllyel tudja kézben tartani.

A szovjetek emlékeztetőben élénken éltek az 1956-ban szerzett tapasztalatok, ezért egyfelől nyomást gyakoroltak a csehszlovák vezetésre, másfelől időt is hagytak nekik, hogy *bizonyítsanak*. Kádárt viszont eszközként használták: hol az 1956-os intervencióval, hol Rákosi visszatérésével, hol pedig egy újabb Csehszlovákia-Jugoszlávia-Románia összetételű, szocialista kisantanttal ijesztgették, vagy egyszerűen azzal, hogy Moszkva elveszíti iránta való bizalmát.

A két politikus személyisége és helyzete közötti különbség erősebb volt, mint a hasonlóság, de ez a kistapolcsányi találkozó idején Dubček számára még nem vált nyilvánvalóvá.

Kádár tervezett köszöntője végül váteszinek bizonyult. Azt azonban még ő sem tudhatta, hogy - amint az utólagos elemzésekből kiderült -, január végére Brezsnyev csapata minden eshetőségre felkészülve már elkészítette a Csehszlovákia elleni katonai intervenció tervét...

A források a Magyar Országos Levéltár MSZMP iratai között találhatóak. A közlésnél a mai helyesírási szabályokat alkalmaztuk, de a nevek és a helynevek írásánál meghagytuk a korabeli írásmódot, pl. Dubček vagy Dubcek.

Források

Emlékeztető az Alexander Dubček és Kádár János közötti kistapolcsányi találkozásról

EMLEKEZTETŐ

A Dubček elvtárral folytatott beszélgetésről

Lerakni!

Kádár II. 23.

A.)A találkozás közvetlen előzményei

I/ Január 20-21: látogatás Palárikóvóban és Topolcsányban.

Csehszlovák résztvevők:

Dubček elvtárs,
Szabolcsik elvtárs, a Csehszlovák Kommunista Párt KB Elnökségének
póttagja, a Szlovák Kommunista Párt KB titkára,
Dvorsky elvtárs, a szlovák párt PB póttagja, a nyugat-szlovákiai kerületi titkár,
Hagara elvtárs, szlovák erdészeti megbízott,
Daubner elvtárs, a szlovák szakszervezetek elnöke,
Stencl elvtárs, a szlovák népi ellenőrzés elnöke.

20-án este: hat és félórás beszélgetés Dubcsek elvtárral.

II/ A beszélgetés témái:

- 1. A december 16-i meghívás előzményei:
  - o Dubcsek Kovács elvtárról értesült, nem volt egyeztetve az elnökséggel és a titkársággal,
  - o Kádár elvtárs elmondta a meghívás előzményeit, a Brezsnyev elvtárral folytatott telefonbeszélgetést. Aláhúzta: Brezsnyev elvtárs korrektül járt el. Novotny elvtársat mi rendes embernek tartottuk. Megegyezett a véleményünk Brezsnyev elvtárral abban, hogy Novotny elvtársat később kell felmenteni.
- 2. A mostani találkozó kommunikációjának ügye - többször visszatért a kérdésre.
  - o Kádár elvtárs véleménye - kommunikáció nélkül nem lehet találkozni, - szükség van magyar-csehszlovák kommunikációra is.
- 3. Dubcsek gondolatai és programja:
  - o először otthon kíván politikai beszédet mondani,
  - o utána - márciusban - a Szovjetunióba, valószínűleg Novotnyval és Lenárral,
  - o bár megújították a Német Demokratikus Köztársaságba szóló meghívást, valószínűleg a Szovjetunió után 2-3 héttel hozzánk jön 2-3 PB taggal, 2-3 napra, kötetlen programmal.
  - o Márciusi KB ülésük: a műszaki fejlesztést leveszik a napirendről, s helyette megtárgyalják a legfontosabb teendők akcióprogramját. Szót váltanak a nagy kérdések megvizsgálásának üteméről is.
- 4. Mi volt a problémák oka a csehszlovák pártban?
  - o Dubcsek hangsúlyozta: a változás nem érinti
  - o a párt szerepét és vonalát,
  - o a cseh és szlovák nép egységét,
  - o a csehszlovák állam jellegét,
  - o a nemzetközi mozgalmhoz való viszonyt,
  - o a Szovjetunióhoz való viszonyt.

A bajok okai:

- g. a pártmunka stílusa - mindent a párt akart intézni,
- h. Novotny elvtárs személyi tulajdonságai - mindenről ő döntött, nem adott lehetőséget a kérdések megvitatására.

Ezek a módszerbeli problémák megakadályozták a tényleges nagy kérdések időbeni megoldását, azok évről-évre halmozódtak, fékeztek a szocializmus építését, elégedetlenséget váltottak ki a pártban és a népben.

- 5. Novotny és Dubcsek elvtárs véleményeltéréseinek okai:
  - . a törvénysértések felszámolása:
    - § 1953-54 - Novotny: prágai első titkár és a KB titkára, Bacilek: belügyminiszter. Zárt BM anyagokban Bacilek dicsérte Novotnyt keménységéért
    - § 1960-62 - Dubcsek tagja a KB felülvizsgáló bizottságának
    - § Novotny elvtárs csak állami amnesztiát és gazdasági kártérítést javasolt, ellenezte a funkcionáriusok politikai rehabilitálását.
    - § Novotny elvtárs 1963 nyarán mondott kassai beszédében az elnökség tudta nélkül állást foglalt a kérdésben
    - § Az elnökség csak 1964-ben tudott dönteni a politikai rehabilitálásokról, akkor is felemás módon.
  - a. Bacilek megítélése: 1962-től Dubcsek szlovák első titkár, Novotny elvtárs meg akarta hagyni Bacileket a szlovák PB tagjának, 1963-ban a szlovák KB nem választotta be őt a PB-be. Ez helyes lépés volt, mert Bacilek kegyetlen, durva, erőszakos ember volt.
  - b. Az 1960-65 évek öt éves tervének 7 éves tervvé való átalakítása 1962-ben. Ezt Dubcsek ellenezte, mert a javaslat nem oldotta meg a népgazdaság tényleges problémáit. A XII. kongresszus elfogadta Novotny elvtárs javaslatát, majd egy év múlva érvénytelenítették. Novotny elvtárs megharagudott. Ezért került Dubcsek vissza Pozsonyba.
  - c. A cseh területek és a nyugati határmenti zóna ipara fejlesztésének kérdései. A KB 1967. májusi ülésén Novotny elvtárs a fentieket javasolta. Dél-Szlovákia elmaradottságának megszüntetése érdekében Dubcsek ellenezte ezt, mert Novotny elvtárs javaslata ellenkezett a Csehszlovák Kommunista Párt és a Szlovák Kommunista Párt idevonatkozó kongresszusi határozataival.
  - d. 1967 októberében a KB a párt munkamódszereinek megújításáról tárgyalt. Dubcsek a KB munkájának megújítását szorgalmazta. Vaculík megtámadta Dubcseket, hogy a PB ülésén ő ezt nem mondta el. Dubcsek megcáfolta ezt. Erre Novotny elvtárs valótlán dolgokkal, federációs törekvésekkel, szlovák nacionalizmussal vádolta meg őt. Dubcsek ezt tényekkel cáfolta. A KB neki adott igazat.
  - e. Szlovákia helyzete egyes kérdéseinek megítélése:
    - § Novotny elvtárs ellenezte, hogy Bratislavát Szlovákia fővárosává nyilvánítsák.
    - § rideg magatartásával megsértett egy sor szlovák kádert.
- 6. A januári KB ülés lefolyása:
  - o Novotny elvtársat nem lehetett tovább tartani, személye, tevékenysége akadályozta a tényleges problémák megoldását. További megtartása azt eredményezte volna, hogy az események átcsapnak a párt fele fölé.
- 7. Dubcsek elvtárs első titkárrá történt megválasztása. Ő az ötödik jelölt volt, az előtte lévők (Lenárt, Csernik, Kolder, Strougal) kiestek. Ő nem könnyű helyzetben van szlovák származása miatt.

III. Kádár elvtárs gondolatai:

- 1. Most várakozás a csehszlovák és a nemzetközi közvéleményben. A tényleges kérdések tervszerű megoldásának fontossága. A legfontosabb: megnyerni a munkásosztály támogatását.
- 2. A nép - a párt - a KB - a PB viszonya. Az elnökség szerepe. Az egység, a higgadság és a türelem fontossága.
- 3. A kultúra kérdései:

- o az értelmiséghez fűződő viszony,
- o az írók,
- o a cenzúra

•4. A nemzeti kérdés:

- o nem egyforma a két láb

A találkozó szerzett benyomások:

- 1. helyes volt elfogadni Dubcek elvtárs javaslatát; nyílt, őszinte négy szemközti beszélgetés volt.
- 2. Dubcek elvtárs: egészséges, józan gondolkodású, felelősségérzettől átitatott, gondokkal küszködő kommunista.
- 3. családi találkozóra tett javaslata,
- 4. üdvözléte Fock elvtársnak, a Politikai Bizottság tagjainak.

V. Feladat: kötetlen találkozó tervbevétele március végén - április elején Budapesten.

VI. Egyéb - Koucky bukaresti útja.

Budapest, 1968. január 22.

Erdélyi

Magyar Országos Levéltár M-ks 288. f. 47. cs. 743. ő. e.

Kádár János beszámolója a Politikai Bizottság 1968. január 23-i ülésén az Alexander Dubčekkal folytatott tárgyalásról

Jegyzőkönyv

A Politikai Bizottság 1968. január 23-án tartott üléséről

Szövebeli tájékoztató a csehszlovák elvtársakkal való megbeszélésről.

Kádár János elvtárs:

Mivel nem tudom, hogy az elvtársak ismerik-e mindannyian ennek a szóban forgó találkozásnak a közvetlen előzményeit, talán elmondanám.

Hat-nyolc nappal ezelőtt jött Dubcek elvtársról üzenet, hogy szeretne velem találkozni, s beszélgetni, ezért meghívott valahova Szlovákiába, egy közelebbi helyre vadászatra. A második üzenet úgy szólt, hogy a találkozón az ő részéről esetleg részt venne 2-3 politikai bizottsági tag, és tőlünk is szívesen látnának elvtársakat. A harmadik üzenet úgy szólt, hogy itt, meg ott szeretne velem találkozni, - de résztvevőket ő nem nevezett meg. Nem tudtuk, kik lesznek ott. Tehát amíg a második üzenetben azt mondta, hogy több politikai bizottsági tag is részt vesz a megbeszélésen, és tőlünk is szívesen látnának vendégeket - még Fock és más elvtársak nevét is megemlítette - most nem mondott semmit. Tehát nem lehetett látni, hogy politikai bizottsági tagjaik közül kik vesznek ott részt. Ennyi volt az előzmény.

Azután létrejött ez a találkozó, ami tulajdonképpen két helyen történt. Egyik: Érsekújvár felett egy ismert vadász helyen szerveztek rövid vadászatot, amely összesen három óra hosszúra tartott, itt azonban nem tudtak bennünket elszállásolni, így elmentünk egy onnan másfél órányira lévő helyre, Tapolcsányba egy vadász házba. Ott is volt egy rövid vadászat, azután összeszedelőzködöttünk, és átmentünk egy másik házba. Ott a vacsora előtt én két, vagy több órát négy szemközti beszélgettem Dubcek elvtárral, azután együtt megvacsoráztunk, s azután folytattuk a beszélgetést.

Csehszlovák részről a vadászatot részt vett Szabolcsik elvtárs, az elnökség póttagja, a Szlovák Kommunista Párt KB titkára, Dvorsky elvtárs, a szlovák párt KB póttagja, kerületi titkár, egy Hagara nevű elvtárs, aki a szlovák vízgazdálkodási szervek igazgatója, Daubner elvtárs, a szlovák szakszervezetek elnöke, Stencil elvtárs, a szlovák népi ellenőrzés elnöke. És a társaság egy része szombat este, vacsora után visszament Bratislavába.

Mivel én a Politikai Bizottság tudtával és jóváhagyásával mentem ki, a Politikai Bizottság nevében mondtam el azt, amit illet és el kellett mondani. Átadtam üdvözlőnk, jókívánásainkat, amiket ők szívesen viszonztak. Hagara elvtárs külön kérte, hogy Kállai elvtársnak, Daubner elvtárs pedig hogy Gáspár elvtársnak adjam át üdvözlőjét.

Azzal kezdeném, hogy ez a szó szoros értelmében mindenféle protokoll nélküli találkozó volt. Ugyanezzel a társasággal, ugyanitt én már találkoztam két és négy évvel ezelőtt is. Olyan volt itt a légkör, mint amikor ismerősök találkoznak. Jó légkör volt a Dubcek elvtárral való beszélgetésnél is.

Én a szokásosnál kicsit erősebb kísérettel mentem, mert bizonytalan volt, hogy kik vesznek ott részt. Beszerveztünk olyan embereket, akik csehül beszélnek, olyant, aki szlovákul beszél (pozsonyi konzulunkat) és Erdélyi elvtársat, aki oroszul beszél. Végül az történt, hogy oroszul beszélgettünk, mert ott volt olyan tolmács, aki megfelelő ilyen bizalmas beszélgetésre. És az orosz nyelv Dubcek elvtársnál nem ütközik nehézségbe, mert ő kitűnően beszél oroszul.

Nagyon jó légkör volt, őszinte beszélgetést folytattunk. Dubcek elvtárs olyasmit is mondott: nincs még két ember, akivel ugyanígy és ugyanezekről a dolgokról tudott volna beszélgetni érthető okoknál fogva.

Maga Dubcek elvtárs kicsit „nyomorult” állapotban van fizikailag. Már korábban is sovány volt, de ebben a huzavonában még öt kilót leadott. Idegileg kicsit megviselt állapotban volt, - most már nem annyira. Nagyon köszönte, hogy elmentünk beszélgetni, - és ez a társaság, melyet előbb megneveztem, külön is mondta: nagyon jó, hogy együtt vagyunk, mert nagy szükség van Dubcek elvtársnak arra, hogy kötetlenül kibeszélhesse magát.

Más tekintetben - ezt is meg kell mondani, - Dubcek elvtárs énám, aki egyébként is ismerem őt, nagyon jó benyomást tett olyan szempontból, hogy semmiféle triumfálás, vagy gőg nem tapasztalható nála, sőt talán azt lehet mondani, éppen az ellenkezője ennek. Bizonyos értelemben el van keseredve, hogy éppen őt választották meg, érzi a gondot, a felelősséget, és nagyon szenved.

Dubcek elvtársról az a véleményem és megítésem, hogy kivétel nélkül minden fontos kérdésben ő kommunista és elvi alapon áll, ez még a szubjektív dolgokra, pl. Novotny elvtárs megítélésére is értendő. Nincs benne gyűlölet, vagy hasonló dolog.

Mindezek alapján - bár a beszélgetés majdnem végig a cseh ügyekbe való beavatkozás volt tulajdonképpen, mert hiszen másról sem beszélünk - azt lehet mondani, hogy a beszélgetés korrekt, elvtársi volt. Én is nagyon örülök annak, hogy létrejött ez a találkozó, és külön annak, hogy ez ilyen módon, ilyen környezetben és ilyen feltételek között történt. Régi ismerősök voltak ott, akiknek lehetett azt mondani, hogy most ők kártázzanak, mi pedig beszélgetünk.

Első beszélgetési témánk, - bár ott is már politikai kérdések keveredtek - majdnem két órán át a múltkori és a mostani meghívás körül forgott. Ebből az derült ki - és ez összefügg a mostani találkozó kezelésével is - hogy annak idején egy szót sem szólt Novotny elvtárs sem az elnökségnek, sem a Titkárságnak arról, hogy meghívta Brezsnyev elvtársat és engem. Ezt ő szervezte és szerveztette saját elnökségi titkárságával. És valamilyen üggyel kapcsolatban a megnevezett csehszlovákoknak mondta, hogy ekkor és ekkor lesz egy vadászat, - de különben semmit sem mondott. Ez olyan momentum, ami fontos az akkori szituáció megítéléséhez. Ez részben magyarázza, hogy Brezsnyev elvtárs vizitjét miért fogadták olyan idegenkedéssel még a vezetés háza táján is. Egyszerűen akkor tudták meg, hogy jön, amikor ott volt.

Elmondta Dubcek elvtárs, hogy amikor arra gondolt, hogy meghívjak engem és tőlünk valahány elvtársat, beszélt Novotny elvtárral és megkérdezte, mi is az a látogatás, és milyen jellegű, mert fel akarják újítani. Novotny elvtárs akkor nem mondott semmit, hogy az hogyan lett volna, csak azt mondta: már nem aktuális. Azután a mi találkozásom előtt két nappal Dubcek elvtárs elővette prágai nagykövetünket, így amit erről a találkozásról tud, azt prágai nagykövetünkől tudja.

Ezzel függ össze az a kérdése is, amit előre üzent, s amely szerint kérte, hogy erről a látogatásáról ne legyen kommuniké. Ennek magyarázata, hogy ő tulajdonképpen szeretett volna kommuniké, de tanácskozott Novotny elvtárral, aki azt ajánlotta, ne legyen, hiszen csak ketten találkozunk, s erről nem kell kommuniké. Dubcek elvtárs pedig nem akart úgy feltűnni, hogy még alig hogy megválasztották, máris szerepelgetni akar. Utána végig kínlódott emiatt, és intézkedni

is akart a kommuniké ügyében. Mi is azt mondtuk, ne csináljon most már semmit, ha így értesítette az Elnökség tagjait. Külön zavarta őt az, nehogy mi megsértődjünk, hogy ilyen ez a találkozó, amikor annak idején másról volt szó.

Egyébként az egész beszélgetésen az a bélyeg volt, hogy neki ki kellett magát beszélnie bizonyos tekintetben, de úgy látszik, gondot csinál abból, hogy róla mit tételeznek fel nemzetközileg is bizonyos dolgok kapcsán. Nagyon sokat és hosszan beszélt erről azért, hogy ezen a kis dolgon bemutassa a munkamódszereket, és azután nagyon sokat beszélt az egész dolog politikai előzményéről, s magyarázta, hogy ő tulajdonképpen mikor került szembe Novotny elvtárral.

Én megemlítettem, hogyan volt a tavalyi meghívás, mi hogyan foglalkoztunk vele, azonkívül elmondtam, hogy azután a találkozó után Brezsnyev elvtárs felhívott és mindenről részletesen informált, emberekről is véleményt mondott. Hangsúlyozom, hogy az én megítélésem szerint Brezsnyev elvtárs gondosan járt el, korrektil nézte ezeket a dolgokat, amiket ő a benyomásairól, értékeléséről mondott, az kb. ugyanaz volt, mint amit mi kialakítottunk. Mondtam, hogy Brezsnyev elvtárs hangsúlyozta, hogy Novotny elvtársat kommuniztának és a maga módján tisztességes embernek tartja, aki nem tudatosan csinált kárt, de ezt az utolsó lépését - Brezsnyev és az én meghívásomat - láthatóan azért tette, hogy megkapaszkodjék és a pozícióját tartani tudja. Azért is volt fontos ezt elmondani, hogy Dubcek elvtárs lássa, Brezsnyev elvtárs milyen értelemben foglalkozott az ügyvel.

Elmondtam, hogy a mi Politikai Bizottságunk az ő határozatukat, annak vonásait, karakterét, a kommuniké jónak tartja, s az a véleményünk, hogy az adott helyzetben az volt a legjobb. Hangsúlyoztam aláhúztam: nagyon örülök neki, hogy elismerően szóltak Novotny elvtársról a kommunikében, mert ennek nagy politikai jelentősége van, hogy ilyen kérdésekkel hogyan foglalkoznak a szocialista országok. Mondtam, ez ugyanaz, mint amiről mi annak idején, Hruscsov leváltásával kapcsolatban vitatkoztunk a szovjet elvtársakkal. Mondtam, örülünk Dubcek elvtárs megválasztásának is, gratulálunk, jó egészséget kívánunk és sok sikert munkájához, de azt is megemlítettem, ütközben elhatároztam, hogy mindjárt azzal köszönök: gratulálunk és fogadják részvételet.

Azt is mondtam, jól értse meg és ne értse félre Brezsnyev elvtársat sem, és tudja azt is, hogy ha velem beszél abban a szituációban, nekem is az volt a véleményem, amit Brezsnyev elvtárs mondott neki: igen, szét kell választani a funkciókat, de nem nyomás hatása alatt, hanem megfelelő időpontban, a Politikai Bizottság egységes álláspontja alapján, s az erre vonatkozó javaslatot maga Novotny elvtárs terjessze elő. Erre ő közölte: neki is hasonló volt a véleménye, mert a kérdés nem most, hanem kb. egy éve van napirenden, de előállott olyan helyzet, hogy a dolog nem tűrt további halasztást. Ha ugyanis tovább húzodtak volna, átszaptak volna a hullámok a part felett. Ezért változott meg a véleménye és ő valóban fellépett ebben az időszakban a szétválasztás mellett.

Azt is elmondotta, ő mindent akart, csak azt nem, hogy őt válasszák meg. Volt egy jelölőbizottság, amely összeállított egy listát, ezen öt név volt: Lénárt, Csernik, Kolder, Strougal és ő. Vele a jelölőbizottság előzetesen beszélt. Ő azt kérte, őt ne jelöljék, mert többször fellépett a szétválasztás mellett, s nem szeretné, ha rossz látszata lenne a dolognak. Végül a jelölőbizottsággal abban maradtak, rendben van, jelöljék, de csak az ötödik helyre. És a választás úgy történt, hogy előbb egyikre szavaztak, azután a másikra, utóljára került fel az ő megválasztásával kapcsolatos javaslat, s azt a Központi Bizottság egyhangúlag elfogadta. Rögton hozzáfűzte, még most is úgy látja, nem nagyon jó ez a választás, különösen abban a vonatkozásban, hogy pártjuk 1921 óta áll fenn, s még soha nem volt szlovák az első titkár - ez problémát jelenthet az ő pártjukban.

Az után hangsúlyozta, ez a változás semmiféle tekintetben nem érinti a párt vonalát, bel-, vagy külpolitikai vonatkozásban sem, s e tekintetben a Központi Bizottságban teljes az egység.

Hangsúlyozta, habár voltak különböző vitás kérdések - többek között a szlovákok kérdése is - de ez nem nemzetiségi kérdés. Az a Központi Bizottság, amely őt megválasztotta, 85 százalékban csehekből áll.

Hosszasan és részletesen foglalkozott - tulajdonképpen ez volt az ő mondanivalójának legnagyobb része - annak a helyzetnek okaival, eredetével, ami kialakult. Beszélt Novotny elvtárs általában nem helyes munkamódszereiről, de azután kiderült, hogy persze a párt azért egy politikai intézmény, s bár a munkamódszerekkel van probléma, azért itt mindig politikáról van szó. S elmondotta, ő már többször került összeütközésbe Novotny elvtárral, de mindig politikai kérdésekben. Elég részletesen beszélt ezekről, s ezek elég fontos dolgok.

Négy-öt fontos politikai kérdést említett, amivel kapcsolatban a vita mindig az Elnökség keretében folyt elsősorban. Ő fellépett Novotny elvtárs javaslataival, észrevételeivel szemben, de az Elnökségben mindig egyedül maradt. Ő volt az, aki a dolgokat szóvá tette, s kisebbségben maradt. Ezzel kapcsolatban megemlítette egy érdekes mozzanatot: miután a Központi Bizottság határozata megszületett, Novotny elvtárs is gratulált, s azt mondta: Dubcek elvtárs volt az egyetlen, aki különböző dolgokban kiállt, és az ő hibáira is rámutatott.

Mik voltak ezek a vitatott kérdések? Az első ilyen köztük lévő csetepaté a rehabilitáció kérdésében volt, ami hosszan tartó vita volt. Ő akkor a CSKP KB-nak titkára volt. Az Elnökség létrehozott három bizottságot a rehabilitációs ügyek intézésére, s egyik bizottságnak ő volt a vezetője. A másik két bizottság jelentette, hogy az általuk vizsgált ügyeket lezárták, az ő bizottságuk pedig azt mondta: az ügy nincs lezárva, mert intézkedésekre van szükség. A vita lényege az volt: egységes álláspont alakult ki arra vonatkozóan, hogy állami vonalon a törvénytörő perekben sértett embereket teljesen rehabilitálni kell, s ezzel a dolog be van fejezve. Dubcek elvtársék azt mondták: ezeket mint párt- és mozgalmi embereket is rehabilitálni kell, mert e nélkül a rehabilitáció félmunka. Ezen vitatkoztak vagy két évig. Itt azután említette Novotny elvtárs eljárási módját is, aki - miközben ezen vitatkoztak a Politikai Bizottságban - elment Kassára, tartott egy beszédet, kifejtette egyéni álláspontját, mely szerint azokat is, akiket kivégeztek, állami vonalon rehabilitálni kell, de mivel ezek, mint pártberek, hibákat követtek el, mint pártberek nem lehet rehabilitálni.

Utána került a kérdés a Központi Bizottsághoz, amely úgy határozott, hogy ezekben a dolgokban elrendelte a párt-rehabilitációt, de kifelé csak Novotny elvtárs beszélt még évekig. Azon folyt a vita, hogy most már a Központi Bizottság nevében foglaljon állást hivatalosan is, Novotny elvtárs pedig kijelentette, ő ezt soha nem fogja megcsinálni.

Másik vitájuk és összeütközésük részben ehhez kapcsolódik. Ez a Bacilek kérdésben volt. Ez az ügy felszínre hozta, hogy a perek idején Bacilek belügyminiszter volt. Bacilek akkor sokan támadták, s világos volt, hogy fel kell menteni a szlovák első titkári tisztségből. Novotny nagyon károskodott mellette. Volt elnökségi határozat is a felmentésére, de azzal, hogy ő és még valaki legyenek tagjai a szlovák Politikai Bizottságnak. Akkor Dubcek elvtárs sokat vitatkozott, végre elnökségi határozat született, hogy így kell csinálni. Ennek magyarázataként elmondta, hogy Bacilek egyik beszédét a perek idejéből megtalálták bizonyos irományokban, s ebből kiderül, hogy Bacilek, mint belügyminiszter mikor fellépett, nagyon megdicsérte Novotny elvtársat, mint olyant, aki sokat segített az ellenség leleplezésében. Novotny ekkor prágai első titkár és KB titkár volt. És a Bacilek körüli vitában végül Novotny olyasmit mondott: meg fogja ezt bánni, mert még rájön, hogy magának is szüksége lehet Bacilekre.

Ezután összeült a szlovák kongresszus, ahol olyan atmoszféra alakult ki, hogy lehetetlen lett volna Bacileket javasolni, s ezzel elő sem álltak, így nem került be a Politikai Bizottságba. Másnap Dubcek elvtárs telefonon közölni akarta Novotnyval, miért nem tudták az elgondolást végrehajtani, de Novotny elvtárs közbevágott: jó, minden világos, - és lecsapta a telefont.

A harmadik ilyen nagy vita a gazdasági kérdések körül folyt olyan időszakban, amikor bizonyos problémák mutatkoztak, s akkor arra született határozat, hogy az ötéves tervet héteves tervvé kell átalakítani. Ezt nagy vita előzte meg, Dubcek elvtárs ennek ellene volt, mert szerinte ezzel semmit sem csinálnak, s a helyzet nem lesz jobb, - ahogyan ez később ki is derült.

A negyedik ilyen vita szlovák vonatkozású volt. Örök vita, hogyan fejlesszék az ország elmaradott területeit, s persze ez mindjárt cseh és szlovák vitává alakul, mert az országnak elmaradott, gazdaságilag elmaradott zónája tulajdonképpen kettő van [!]: egyik a szlovák rész, a másik pedig a német határsávban lévő rész. A kongresszusnak vannak döntései Szlovákia fejlesztésére, de bent a pártvezetésben évek óta folyt a harc, hogy ne Szlovákiát, hanem azt a bizonyos Szudéta-vidéket fejlesszék, s ilyen javaslatok is kerültek oda. Pl. az azóta Kassán felépitésre került üzemeket is ott akarták elhelyezni, bár ott annak semmiféle járulékos adottságai nem voltak meg. Pl. munkaerő sem volt, s ezért Szlovákiából akartak 50 ezer családot odatelepiteni. Dubcek elvtárs ezek ellen fellépett, s ebből jött ki azután, hogy ő szlovák nacionalista.

Végül az egész dolog úgy került napirendre, hogy volt egy elnökségi határozat, mely szerint a párt munkamódszereit meg kell tárgyalni, meg kell javítani. A konfliktus ekörül robbant ki. A párt munkamódszereiről vitatkozva arról beszéltek, hogy az alapszervezetek dolgoznak rosszul. Azt mondták, hogy nem jól dolgozik a párt és annak az alapszervezetek az okai. Vagy azt mondták, hogy nem jól dolgozik a kormány, - de a kormánynak semmiféle hatásköre nincs. Dubcek elvtárs a vitában felszólalt, s azt mondta: tulajdonképpen a Központi Bizottság, vagy az Elnökség dolgozik rosszul, s ez az oka annak, hogy a pártszervezetekben rossz a munka.

Beszélggettünk Dubcek elvtárral további programjukról is, arról, hogy mit akarnak a továbbiakban csinálni. Persze a Központi Bizottság egész munkarendjét át kell alakítani, mert abban olyanok vannak, hogy pl. március elején kerül napirendre a műszaki fejlesztés kérdése. Ez persze komoly dolog, de ezzel most nem lehet így foglalkozni.

Dubcek elvtárs elmondotta, hogy mióta első titkár, politikailag még nem lépett fel sehoh, de rögton megválasztása után átadták neki a szovjet elvtársak meghívását, amelyben meghívják vizitálni. Ő azonban úgy gondolja, előbb otthon kell valamiféle politikai beszédet tartania, meg más sürgős dolgokkal foglalkoznia, s csak

azután utazhat külföldre. Ha külföldre megy, akkor első útja a Szovjetunióba vezet. Valamikor februárban tart otthon egy politikai beszédet, s talán márciusban utazik a Szovjetunióba, mégpedig Novotny elvtárral együtt. Mi ezeket az elgondolásokat helyeseltük.

Még részletkérdésekről is beszélgettünk. Beszélt arról, hogyan foglalkoznak most saját dolgaikkal. Mi azt mondtuk: most a pártban is lesz egy várakozás, figyelni, mi lesz ezek után, nemzetközileg is lesz várakozás, az ellenség is vár ilyenkor orientációt, s a rendes emberek nem kívánnak kapkodást, de valaminek időben kell történnie. Dubcek elvtárs azt mondta: akcióprogramot akarnak kidolgozni a Központi Bizottság számára, hogy mikor mivel foglalkozzanak, s a műszaki fejlesztés helyett ezt akarják márciusban megtárgyalni.

Mondtam, helyes, hogy a Szovjetunióba mennek, s az is helyes, hogy Novotny elvtárral megy oda. Beszéltünk arról, jó, most a mi találkozásunkról nincs kommuniké, de neki mozognia kell jobbra-balra, mi pedig a közeljövőben nem fogunk találkozni, s akkor mit gondolnak, a csehek és a magyarok hogyan értik meg egymást. Erre elmondta: úgy gondolta, hogy a Szovjetunió után mindjárt eljönne hozzánk. Meg is egyeztünk, hogy eljön látogatásra, amiről kommuniké jelenne meg.

Azután finoman „beavatkoztam belső ügyeikbe” - mert ez lehetséges volt, s óvtam bizonyos dolgoktól. Mondtam, hogy persze nagyon fontos a nép egysége, meg a munkásosztály, a párt egysége, de azért gondoljon arra, hogy ennek is van mechanizmusa. A nép nem lehet egységes, ha nem egységes a párt, amely összefogja. A párt nem lehet egységes, ha nem egységes a Központi Bizottság, és a Központi Bizottság is nehezen lehet egységes, ha a Politikai Bizottságban nincs meg az egység. Én azt ajánlottam: a lefolytatott vitákra borítsanak fátylat. Azt mondtam: itt van pl. a maguk híres 5:5 arányú szavazata [az államelnöki és a párt első titkári funkció szétválasztásáról van szó]. Ezt az egész világ ismeri. Ezzel kapcsolatban én a következőt ajánlom: ezt maga ne tartsa számon, mert könnyen meglepetés érheti. Lehet, hogy aközött az öt között, akik azt javasolták, hogy a funkciókat most ne válasszák szét, tisztességes emberek voltak, s talán a másik öt között voltak olyanok, akikről ki tudja, milyen indítékból javasolták a szétválasztást. És itt ismertem Hruscsov példáját a képkiallításon. Erre valóban mondott is el példákat személyekre vonatkozóan, akik győtrődtek, hogy legyen-e szétválasztás, vagy ne. Én azt mondtam: ha el akar igazodni azon, hogy kinek mi az elve, erre van egy jó módszer. Be kell vinni a progresszív javaslatokat és meg kell nézni, kik szavaznak mellette. Azt mondtam, legyenek humánusok [!], emberségesek, ne foglalkozzanak azzal, hogy mikor ki mire szavazott, de pardont ne ismerjenek, mert akkor nem lesz előrehaladás.

A konkrét kérdések között a nemzetiségi kérdést is megemlítettem. Ők is vitakoztak azon, hogy a föderáció reakciós dolog. Mondtam, hogy én ebbe beleszólni nem akarok, de van ilyen nemzet, hogy szlovák? Azt mondta, ilyen nincs, mert ezek már a cseh nyelvet beszéljük, de más mentalitású emberek. Azt mondtam, így nézve a dolgot, olyan benyomása van az embernek, hogy az állam egyik lába hosszabb, mint a másik. Ha van szlovák nemzetiségi tanács, miért nincs cseh, vagy ha van szlovák központi bizottság, miért nincs cseh és a kettő fölött egy csehszlovák? Az ember úgy gondolja, ha ennek az államnak a neve Csehszlovák Szocialista Köztársaság, akkor ezen a konstrukción változtatni kellene és meg kellene nézni, hogy valóban igazi vezető szerv-e a szlovák központi bizottság. Ott már a szlovák központi bizottság nem csinál semmit.

Dubcek elvtárs beszélt azután arról, milyen náluk a helyzet az irókkal. Ez is bizonyítja, mennyire félték attól, hogy ha még húzzák a dolgot, a párt nem lesz képes az ügyet kézbe venni. Volt egy írókongresszusuk. Képzelnék el az elvtársak, hogy az írószövetség tagsága 75 százalékban párttag, de nem akármilyen párttag: sok közöttük a régi párttag, a volt partizán, s 8 hónap óta nem jutottak el odáig, hogy az írószövetségnek vezetője lenne. Senki nem vállalja el a vezetést. Még egy nemzetközi dolgot említettem meg Dubcek elvtársnak. Azt mondtam: maguknak nagy türelemre van szükségük. Elmondtam: a mi Politikai Bizottságunknak az a véleménye a maguk döntéséről, amit már említettem, de nemzetközileg különböző vélemények vannak, s nem tudom, ezek közül maga mit ismer. Nem valami kitörő lelkesedéssel fogadták, hogy éppen Dubceket választották meg. Ezt tűrni kell, nyugodtan kell tűrni és nem szabad sérelmi politikát csinálni. Ezt egyszerűen tekintse annak, hogy nem ismerik a körülményeket, a maga álláspontját. Majd ha megismerik, annak megfelelően fogják a dolgot értékelni.

Még megmondtam: nálunk tudja a Politikai Bizottság, hogy eljöttem, és a beszélgetésről be is fogok számolni a Politikai Bizottságnak. Azt mondta, rendben van, és megismételte: értsük meg, hogy ilyen módon, ahogyan velem beszélt, nem tud még két emberrel beszélni. És újra megköszönte a látogatást. Azt mondta: sokszor szeretne még beszélgetni, mert szavakkal nem tudja érzékeltetni, mit jelent számára a köztünk lévő viszony. Egyébként mint kiderült, a harcok idején a vitába bedobta Dubcek elvtárs azt is: nézze meg Novotny elvtárs, hogyan csinálták ezt Kádárék, s miért tudták ezt Magyarországon olyan egyszerűen megcsinálni. Még azt is mondta: kövesse Kádár példáját.

Nagyon szeretne Dubcek elvtárs találkozni hivatalosan, nem hivatalosan, barátiilag, családtagokkal, a feleséggel, említette, hogy ismeri Fock elvtárs feleségét, s miért ne találkoznánk sokszor. Azt mondtam: rendben van, de most maga nem ugyanabban a helyzetben van, mint volt. Ő tehát nagyon akarja a látogatást, s az egésznek az volt az értelme, hogy nagyon szeretné a kontaktust tartani.

Tegnap - konzultálva Komócsin [Zoltán] és Erdélyi elvtársakkal - az a gondolat támadt bennem, hogy fel kellene hívni telefonon Brezsnyev elvtársat. Fel is hívtam és a lényegét röviden elmondtam neki. Azt mondta, helyesli, hogy a találkozásra sör került és köszöni, hogy tájékoztattuk.

Nem tudom, az elvtársak ismerik-e a berlini esetet. Arról van szó, hogy berlini nagykövetségünk, Tömpe András elvtársat meghívta egyszer a csehszlovák nagykövet a lakására, egy alkalommal pedig egy újságíró, aki ott szövívő. Feleségestül együtt volt mindkét helyen vacsorán. Tömpe elvtárs azután kisütötte, hogy a meghívást egyszerre adja vissza, - ezt ő jelentésében okosan magyarázza. Sikerült is mindkettőjüket meghívni feleségestül együtt a saját lakására, baráti vacsorára. Jó vacsorát csináltak, utána leültek beszélgetni. Az újságíró kezdte el a beszélgetést a csehszlovák nagykövettel, s azt mondta neki: mit csináltak maguk már megint? A gyepől a lovak közé dobták, a párt feladta vezető szerepét. Ez egy határozat? Ez egy revizionista dolog... és így tovább. És még részleteket is mondott, majd így folytatta: de ha már így alakult a helyzet, Novotny maradt volna az első titkár, mert mégiscsak az a fontosabb, miért kellett maguknak Dubcek első titkárnak. És hasonló baromságokat fejtegetett, akkor még azt mondván, hogy ez a saját véleménye. Amikor elment a csehszlovák nagykövet, ő még ott maradt, s akkor közölte, hogy ez nemcsak az ő véleménye, sőt ennek megmondására megbízása volt. Majd az elvtársak megkapják részletesebben Tömpe elvtárs jelentését.

Tömpe elvtárs szerint a csehszlovák nagykövet megütötte, de erősen fegyelmezve magát végighallgatta az újságíró, azután ő kezdett beszélni, s közölte: ez a leghallatlanabb, legdurvább beavatkozás a cseh párt belügyeibe. Azt is mondta: nem is az első beavatkozás, mert a kulturális dolgokba is beleszóltak, s ezt a legkategorikusabban visszautasítja. „De válaszolok is magának az egyes kérdésekre” - mondta, - és válaszolt is a cseh párt álláspontjának megfelelően. Azután megköszönte a vacsorát és elment.

Az újságíró még ott maradt és folytatták a vitát. Tömpe elvtárs nehéz helyzetben volt. Azután ez a Schnitzler nevű újságíró magyarázta, miről van szó. Tény, hogy Schnitzler naponta találkozik, érintkezésben van a német vezetőkkel. Szinte naponta találkozik Axennel, gyakran Ulbricht elvtárral. Közölte, hogy ő nem a saját feje után csinálta ezt, hanem a német vezetők instruálták, hogy mit csináljon. Az a legnagyobb baj, hogy bizonyos igazság van abban, hogy lényegében tényleg nem a saját álláspontját mondta el.

Most, hogy Brezsnyev elvtárral beszélgettünk, szóba került, hogy a csehek a februári felkelés évfordulója ünnepségére meg akarják hívni az európai szocialista országok pártjainak képviselőit - kivéve az albánokat, - s semmiféle igénytel nem léptek fel arra vonatkozóan, hogy milyen szintű képviseletet várnak. Megkérdezte, hogy mi kaptunk-e meghívót. Mondtam, hogy igen. Brezsnyev elvtárs fellelkedve azt mondta, jó lenne, ha ő vezetné a szovjet küldöttséget. Én azt mondtam, szerintem nem ilyen szintű képviseletre gondolnak a csehek, de idő még van, gondolkozni lehet rajta, majd beszélgetünk még egymással és ezt még a pártokkal is egyeztetni kell. Elmeséltem ezt a berlini krimináls dolgot, s hogy a németek nem nagyon lelkesek.

Bresznyev elvtárs azután elmondta, hogy most mivel foglalkoznak. Elmondta, hogy most ott van Wilson, Wilson, Harold: munkáspárti brit miniszterelnök 1964–1970, 1974–1976 Indiában van, Ponomarjov megy Japánba találkozni az ottani párttal. Mondta, hogy a románok meghívták őket Bukarestbe a konzultatív találkozóval kapcsolatos megbeszélésre, s nyomtatékosan hangsúlyozták, hogy legfelső szinten akarnak a szovjetekkel találkozni. Azt mondtam, gondolják meg a bukaresti utat. Minket is meghívtak, de mi ezt a meghívást megfordítottuk, s más módon tárgyalunk. Önök is erősen gondolják meg, mikor, hol és milyen szinten tárgyalnak a románokkal. A legfelső szint nagyon meggondolandó! Ugyanakkor azt is mondtam: konzultálni kell a románokkal megfelelő szinten, mert ők dolgoznak a budapesti konzultatív találkozó érdekében, habár úgy tűnik, más irányzattal, mint mi. Úgy tűnik, ennek a tanácskozásnak valójában két központja van: egyik Budapesten, a másik Bukarestben.

Bresznyev elvtárs végül kérte, adjam át az elvtársaknak üdvözlését.

Jelzet: Magyar Országos Levéltár, 288. f. 5. cs. 444. ó. e.

Címkék:

[Csehszlovákia](#) ^[2]

[Dubček](#) ^[3]

[1968](#) ^[4]

[Kádár János](#) ^[5]

[MSZMP](#) ^[6]

[SZKP](#) ^[7]

Kiadás: 7. évfolyam (2007) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/kadar_es_dubek_talalkozoja_1968_januarjaban.html

Hivatkozások

- [1] https://www.archivnet.hu/politika/kadar_es_dubek_talalkozoja_1968_januarjaban.html
- [2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/csehszlovakia>
- [3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/dubcek>
- [4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1968>
- [5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-janos>
- [6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp>
- [7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szcp>